

ACZİNİN GÖZYAŞLARIYLA
“MEHMET ÂKİF ERSOY”

Mü'min sanatçı, vâiz, İslâm âlimi, dört dili o dillerde çeviriler yapabilecek kadar iyi bilen tercüman, muallim, Batı'yı çok iyi analiz edebilmiş bir aydın, hâfız, veteriner hekim, edip hoca, pehlivan, milletvekili, istihbaratçı, dergi muharriri ve her şeyden önemlisi de milli vicdanın sesi mütefekkir bir şahsiyet ÂKİF...

“Dert adamı inletir, aşk adamı söyletir.” diye bir darb-ı mesel söyleniyor ya işte derdi olan Âkif, hislerini söyleyememekten, kalbinin dili olmamasından, acziyetinden yakınan ve dizeleriyle inleyen, ağlayan bir şâir olduğunu hisli yüreklere âşık edip bütün eserlerinin ancak çaresizliğinin göz yaşları olduğunu Safahat'ında şöyle izah ediyor:

“Bana sor sevgili kâri' sana ben söyleyeyim
Ne hüviyyette şu karşında duran eş'ârım :
Bir yığın söz ki, samîmiyyeti ancak hüneri;
Ne tasannu' bilirim, çünkü, ne san'atkârım.
Şi'r için “göz yaşı” derler, onu bilmem, yalnız,
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım !
Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım !
Oku, şâyed sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zîrâ onu yazdım, iki söz yazdımsa.”*(1)

Hayat hikâyesi cümlemizin malumudur.

Dünyaya gözlerini dönemin mühim ilim merkezlerinden biri olan Fatih'te açar. Babası, Arnavut kökenli Fatih Cami müderrislerinden Tahir Efendi ki ilk hocasıdır; annesi ise abdestsiz yere basmayan Buharalı Emine Şerife Hanım'dır. Tahir Efendi oğluna ebced hesabı ile onun doğduğu seneyi veren (hicri:1290) “Ragıp” adını verse de sonraları bu ismin söylenişi zor olduğundan yakın çevresi ve annesi Âkif olarak söylemiş ve öyle kalmış.

Onun şahsiyetinin üç kaynaktan beslendiğini söyleyebiliriz:

“Kur'an”lı ev, Pehlivanlı Mahalle ve müsbet ilimli mektep*

Eğitimine itina ile alaka gösteren babası onun her yönüyle gelişmesi için azami çaba sarf ediyor; Âkif Fatih Medresesi'nde dinî ilimlerin yanında, musiki, edebiyat ve yabancı dil dersleri de tahsil ediyordu. Daha sonra 1885'te Mülkiye İdadisi'ne kaydolsa da buradaki eğitimi çok uzun sürmez. 1888'de babasının vefat etmesi ve ertesi yıl da evlerinin yanması neticesinde genç Âkif'in sıkıntılı ve zor bir hayata başlamış olur. Bir an önce meslek sahibi olmak amacıyla, yeni açılan ve mezunlarına kolay iş bulma imkanı sağladığını duyduğu Ziraat ve Baytar Mektebi'ne kaydolur. hocalarından Ermeni bir öğrencinin birinci olacağını öğrenince çalışır ve birinciliği ona kaptırmak için bu okulu birincilikle bitirir, aslında böyle bir gayesi yokken.

Yurdun değişik yerlerinde vazifede bulunur. O dönem buhranlı günlerdi, cephede yenilgiler, emperyalist sömürgeci Batılıların yayımladıkları sayısız saldırgan makaleler ile İslam dinine saldırıları...

Avrupa'nın dinimize yönelik bu aşağılık propaganda faaliyetlerine cevap vermek için Şeyhülislam Makamında kurulan ve içerisinde Bediüzzaman Said Nursi gibi çok büyük âlimlerin olduğu heyette Âkif başkâtiplik vazifesine getirilmişti.

Ülkenin yaşadığı durum, Anadolu karışık Çanakkale günlerine gidiliyor böylesi bir hengame içerisinde Âkif ;vatanı, milleti, din için bir şeyler yapmalıydı. Milli Mücadele Dönemi öncesinde yazdıkları ve hatiplik yeteneği ile çalışmalarına başlamıştı.

İstanbul'daki memuriyeti devam ederken o bir yandan önce değişik dergilerde sonra arkadaşları ile çıkardığı dergide (Sebilürreşat) şiirleri yayımlanırken bir yandan da büyük camilerde vaazlar veriyordu. Balıkesir'de Zağnos Paşa Cami ve Kastamonu'da Nasrullah Cami'sinde kafası karışık olan milletini milli mücadeleye teşvik edici konuşmalar yapıyordu. Bir Afyon'da bir Eskişehir'de bir Konya'da... Yerinde durmuyor, dur durak bilmiyordu hiç. Çünkü o milli mücadelenin ikinci cephesi olan manevi cephesinde yer alıyor; kalemiyle, diliyle, var olmaya çalışmış ama yine de bir şey yapamadımın ızdırabını yaşayan, derdi olan biriydi. Hüsrân şiirini bu hissiyatla yazmıştı;

“Ben böyle bakıp durmayacaktım, dili bağlı,
İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım.
Gür hisli, gür îmanlı beyinler, coşar ancak,
Ben zâten uzun boylu düşünmekten uzaktım!
Haykır! Kime, lâkin? Hani sâhipleri yurdun?
Ellerdi yatanlar, sağa baktım, sola baktım;
Feryâdımı artık boğarak, na'şını, tuttum,
Bin parça edip şi'rime gömdüm de bıraktım.
Seller gibi vâdîyi enînim saracakken,
Hiç çağlamadan, gizli inen yaş gibi aktım.
Yoktur elemimden şu sağır kubbede bir iz;
İnler «Safahât»ımdaki hüsrân bile sessiz!”*(2)

Âkif Ankara'da Tacettin Dergah'ında iken gazetede Yunan ordusunun Bursa'ya kadar geldiğini ve Yunanlı komutan Sofoklis'in Osman Gazi'nin türbesinde çekilmiş fotoğrafını görür. Medeniyetimiz için çok büyük değer taşıyan bu şehrin işgali büyük üzüntü ile karşılanmıştı. Ayrıca Yunan birliklerinin başındaki Yüzbaşı Sofoklis Venizelos, Osman Gazi'nin türbesine gidip sandukasını tekmeleyerek “Kalk Osman, kalk da vatanını kurtar” dediği küstah sözleri de kulaktan kulağa yayılmıştı. Bu durum Âkif'i hazin duygulara sevk ediyor, vatan elden gidiyor, koskoca imparatorluk yıkılıyor bunu kabul edemiyor adeta Âkif ve isyan ediyor “Bülbül” şiiriyle;

“-Eşin var, âşiyânın var, baharın var, ki beklerdin;
Kıyâmetler koparmak neydi, ey **bülbül**, nedir derdin ?
0 zümrüd tahta kondun, bir semâvî saltanat kurdun;
Cihânın yurdu hep çiğnense, çiğnenmez senin yurdun,
Bugün bir yemyeşil vâdi, yarın bir kıpkızıl gülşen,
Gezersin, hân mânın şen, için şen, kâinatın şen.
Hazansız bir zemin isterse, şâyed rûh-i ser-bâzın,
Ufuklar, bu'd-i mutlaklar bütün mahkûm-i pervâzın.
Değil bir kayda, sığmazsın – kanatlandın mı – eb'âda;
Hayâtın en muhayyel gayedir ahrâra dünyâda,
Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perîşandır?
Niçin bir damlacık göğsünde bir umman hurûşandır?
Hayır, mâtem senin hakkın değil... Mâtem benim hakkım:
Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım!
Teselliden nasîbim yok, hazân ağlar bahârımda;
Bugün bir hân mansız serseriyim öz diyârımda!
Ne husrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı,
Serâpâ Garba çiğnettim de çıktım hâk-i ecdâdı!
Hayâlimden geçerken şimdi, fikrim herc ü merc oldu,
Selahaddin-i Eyyubil'lerin, Fatih'lerin yurdu.
Ne zillettir ki: nâkûs inlesin beyninde Osman'ın;
Ezan sussun, fezâlardan silinsin yâdı Mevlâ'nın!
Ne hicrandır ki: en şevketli bir mâzi serâp olsun;
O kudretler, o satvetler harâb olsun, türâb olsun!

Çökük bir kubbe kalsın ma'bedinden Yıldırım Hân'ın;
Şenâatlerle çığnensin muazzam kabri Orhan'ın!
Ne haybettir ki: vahdet-gâhı dînin devrilip, taş taş,
Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâsız kalan dindaş!
Yıkılmış hân mânlar yerde işkenceyle kıvransın;
Serilmiş gövdeler, binlerce, yüz binlerce doğransın!
Dolaşsın, sonra, İslâm'ın harem-gâhında nâ-mahrem...
Benim hakkım, sus ey bülbül, senin hakkın değil mâtem!"(3)

Âkif Safahat'ın Âsım bölümünde, haksızlık karşısındaki asil duruşunu resmederek ecdâdına da laf söyletmeyeceğini haykırmıştır.

"Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdımı, hatta boğarım! ...
-Boğamazsın ki!
-Hiç olmazsa yanımdan kovarım.
Üçbuçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam;
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir, aşığım istiklale;
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale!
Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum!
Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!
Adam aldırırma geç git! , diyemem aldırırım.
Çığnerim, çığnenirim, hakkı tutar kaldırıyorum!
Zalimin hasmıyım amma severim mazlumunu...
İrticâın şu sizin lehçede ma'nâsı bu mu?"*(4)

Onun asla müsâmaha etmediği tek şey vardı ki o da "dini "idi. İşte onun yazdıklarına ya da bizzat kendisine hakaret edenler değil dinine taarruz edenler gazabına uğramaktan kurtulamazlardı. İşte Tevfik Fikret ile meşhur Zangoç-Molla Sırat tartışması da onun bu hassasiyetinden ortaya çıkmıştı. Mithat Cemal Kuntay, bu şiirlere taşan gerginliği şöyle anlatır;

"Bir gün Âkif, Fikret'in aleyhinde şu mısraları yazdı:

Bu gün Allah'a söver, sonra biraz bol para ver,

Hiç utanmaz Protestanlara zangoçluk eder.

Âkif'e

-Bu mısralar sen değilsin, dedim, konuşurken bile kimsenin aleyhinde söyleyemeyeceğin bu sözleri niçin yazdın?

Âkif:

-Tarih-i Kadîm diye bir manzumesi var, okumadın mı? diyor,

Yırtılır ey kitâb-ı köhne yarın,

Maktel-i fikr olan sahifaların.

Beyitini okuyup bu beyitin beyninde aylarca öttüğünü söyleyerek teessürü vücudundan taşarak;

-Bu adam Peygamberime sövdü, babama sövse affederdim, fakat Peygamberime sövmek...

Bunu ölürüm de hazmetmem, diyordu.*(5)

"Bir Gece" adlı şiirinde gönlüne nakşolunan derin Peygamber sevgisini şöyle dile getirir;

"Dünya neye sâhipse, onun vergisidir hep;

Medyûn ona cem'iyeti, medyûn ona ferdi.

Medyûndur o ma'sûma bütün bir beşeriyet...

Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.”

Yine böyle başka bir hadisede Mithat Cemal şöyle naklediyor,

“-Mithat Bey, dedi; isteyen güneşe tapar, isteyen ateşe... Ben kimsenin Allah'ına. Peygamber'ine karışmam. Fakat kimse de benimkine karışmamalı.” Karanlıkta gözleri parlıyordu. Bundan sonra otuz üç yıl süren dostluğumuzda onda hep o gözleri görecektim.*(6)

Batının kültürünü değil, ilmini bilimini alan, çalışkan, maneviyatlı, kendini geliştiren, ecdâdını tanıyan ve seven bir nesil... Âsım'ın nesli...

“Alınız ilmini Garb'ın, alınız sanatını,

Veriniz mesainize hem de son süratini

Sade Garb'ın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz

Çünkü kabil değil artık yaşamak bunlarsız

Çünkü milliyeti yok sanatın, ilmin yalnız.”*

"Allah'a dayandım! " diye sen çıkma yataktan...

Ma'na-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nadan!

Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyurdu;

Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?*(7)

Ahlâkın çöktüğü, menfaatin ma'bûd hâlini aldığı milletler çökmeye mahkûmdur. Âsım maddi-manevi yapısıyla Türk gençliğinin timsâli. Onun nesli, Âkif'in memleketi kurtaracağına inandığı nesil. Arslanlar gibi cepheden cepheye aç, susuz koşan bu nesil durup dinlenmek bilmemiş, Sina Çöllerini aşmış, yalınayak Kafkas'a tırmanmıştır. Yedi düvel bir olup Çanakkale kapıları önüne dikilince karşılarında bu altın nesli buldular.”*

“Âsım'ın nesli...diyordum ya...nesilmiş gerçek:

İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.”

Âkif Teşkilat-ı Mahsusa'da görevli iken Neci Çölü'nde iken iken Çanakkale Zaferini öğrenir ve hemen abdest alıp şükür namazı kılar, secdede o kadar uzun zaman kalır ki, arkadaşı yanına geldiğinde onun hıçkırarak ağladığını ve etrafındaki kumların da gözyaşlarıyla ıslandığını görür. Bu ruh haliyle Âkif etkisi çok büyük olan Çanakkale Şehitleri şiirini burada yazar.

Çanakkale, bir metrekareye beş bin merminin düştüğü yer...

Çanakkale, bir metrekareye üç litre kanın döküldüğü yer...

İki yüz elli bin vatan evladının toprağa dönüştüğü yer...

Şair Süleyman Nazif, bu şiiri okuduğunda “Allah'ın şehitleri olduğu gibi, şairleri de var.” demiştir. Akif Allah şairidir.

“Yaralanmış temiz alnından uzanmış yatıyor;

Bir hilal uğruna Ya Rab, ne güneşler batıyor!

Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!

Gökten ecdad inerek öpse o pak alını değer.

Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor Tevhid'i...

Bedr'in aslanları ancak, bu kadar şanlı idi...

Sana dar gelmeyecek makberî kimler kazsın?

Gömelim seni tarihe desem, sığmazsın.

.....

Ey şehit oğlu şehit isteme benden makber,

Sana ağuşunu açmış duruyor Peygamber.”*(8)

Varıyla yoğunla yirmi sene bilfiil savaşmış, bitkin düşmüş yoksul bir milleti tekrar canlandırmak gerekti. Bunun için Genelkurmay halka moral olacak ve milli mücadelemizi destanlaştıracak bir marşın yazılması için şiir yarışması düzenler. Neticesinde milletine yazacağı şiir için para almak düşüncesi bile ağır geliyorken para ödülü olan bu yarışmaya katılmak istemeyen Âkif, yarışmaya katılmaya dönemin Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından ikna edilir, o dönem için büyük para olan beş yüz lira ödülünün kendisine verilmeyeceği sözünü alarak. Hem de o dönemde kendisinin giyecek bir paltosun olmayıp da soğuk günlerde arkadaşının paltosunu ödünç almasına rağmen... Evindeki beş çocuğunun, arkadaşının vefatı ile, önceden arkadaşı ile ölüm durumlarında birbirlerinin çocuklarına bakma sözü verdiklerinden, sekiz çocuklu olmasına rağmen...

İhlas ve samimiyetle milleti için yazdığı şiirden para almaz.

Âkif, Tacettin Dergahı'na kapanır ve kırk sekiz saatte, kırk dizelik, on kıtalık o muhteşem şiirini yazar.

Hamdullah Suphi Tanrıöver Meclis'te Âkif'in şiirini okur. Daha ilk dörtlüğün okunması ile salon alkışlarla inler. Diğerlerinin okunmasına gerek kalmamıştı. Milletın hislerine tercüman olan bu şiiri Kahraman ordumuza ithaf eden Âkif Safahat'ına da almayarak “ O benim değil, milletimin malıdır.” demiştir.

“Korkma” diye başlar İstiklâl Marşımız ve bu kelime o kadar mânidardır ki...

Peygamber Efendimiz Aleyhisselâtu Vesselâm'ın, Hz.Ebubekir'le hicrette Sevr mağarasındayken müşrikler mağaranın ağzına kadar geliyorlar eğilseler görecekler ama Cenâb-ı Hakk mücade etmiyor eğilmelerine.

Eğilmiyorlar ama Hz.Ebubekir endişeye kapılıyor kendi için değil Kutlu Nebi Kâinat Sultanı için. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz Hz.Ebubekir'in omzuna elini koyuyor ve “Korkma, Ey Ebubekir Allah bizimledir.” diyor.

İşte İstiklâl Marşımızın ilk kelimesi “ Korkma!” olacaktır.

Âkif İstiklâl Marşımızın ilk kelimesini bu hadisenin hatırına gelmesiyle oluşturmuş ve şiirinin tamamını Allah bizimledir tefekkürü ile vücut bulmuş, hemen her dizesi âyet-i kerime ya da hadis-i şeriflerden ilham alınarak oluşturulmuştur.

“ Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak.”

Vatan kurtulmuştu.

“Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hüdâ,

Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.” diyen Milli mücadelenin her safhasında aktif rol oynayan Âkif; çok sevdiği vatanında bütün kapılar yüzüne öyle kapanmıştı ki geçimini tayin edemeyecek bir vaziyette bırakılmıştı. Yurdundan ayrılmak zorunda kaldığını Şefik Kolaylı'nın anılarında naklettiği, kendisinin gözyaşı dökerek söylediği inkisara uğradığını anladığımız cümlesi yürekleri sızlatıyor:

“ Ben vatan haini miyim? Benim peşimde hafiyeler dolaşüyor.”

Artık vatanında kalamayacağı apaçık belliydi ve vatanına, milletine bir küskünlük taşımadan Mısır Hidiv'i Abbas Halim Paşa'dan aldığı bir davet ile Mısır'a dil dersleri vermek üzere öğretmen olarak gitmişti.

Mısır'da iken ayrıca Türkiye'den ayrılmadan evvel resmi olarak başladığı Kur'ân'ı Kerim meâli için de çalışmaktaydı. Uzun yıllar emek vererek bitirdiği meâlini 1930'lu yıllarda dinde reform hareketlerinin başlamasıyla daha sonra Ezan'nın aslının okunmasının kanun zoruyla yasaklanarak Türkçe okunmaya başlatılması, okuyanların hapsedilmesi, Kur'ân'ın namazlarda da zorla meâlinin okutulması haberlerinin yayılması Âkif'i çok fazla müteessir etti. O, meâlinin böyle bir günaha âlet edilebileceğinden korkarak, böyle bir vebâli taşıyamayacağını belirtip yaptığı tercümeyi teslim etmekten vazgeçerek sözleşmeyi feshetti. Bunu bizzat kendisi şu şekilde ifade etmiştir:

“Tercüme güzel oldu, hatta umduğumdan daha iyi. Lâkin onu verirsem, namazda okutmaya kalkacaklar. Ben o vakit Allah'ımın huzuruna çıkamam ve Peygamberimin yüzüne bakamam”.

Mısır'dan İstanbul'a dönmeden önce de, dostu Yozgatlı Müderris Mehmet İhsan Efendi'ye ona önemli vasiyetini yapmıştı: "Şayet dönersem, eksikleri tamamlar basarız. Dönemezsem meali yarkarsın" demişti ve Âkif bir daha Mısır'a dönememişti.

Mısır'da hastalanan Âkif, son hastalığının olduğunun idraki ile tabir-i câizse bir deri bir kemik bir vaziyette Halim Paşa ve Mısırlı bir ailenin yardımıyla Beyoğlu'ndaki Mısır Apartmanı'nda son günlerini geçirdi. Mehmet Âkif'le Yenigün Dergisi'nin yaptığı son röportajda ,

“-Özledin mi bizi üstad? sorusuna şöyle cevap vermiştir:

-Orada on bir yıl kaldım. Fakat bir an oldu ki , on bir gün daha kalsaydım , çıldırırdım.” cevabını verir.*(9)

Efendimiz'in vefat ettiği yaşta dünyasını değiştirdi Âkif, tam 63 yaşında. Naaşı, sıradan bir kimse- nin cenazesi gibi sessiz sedasız ve garip bir şekilde çıplak bir tabutla Beyazıt Cami'sine getirildi. Oradaki halkın merhumun Âkif olduğunu anlamasıyla, birden bir kalabalık oluşuyor, özellikle üniversite öğrencileri akın ediyor ve Türk bayrağı ile tabutu sarılıyor Mithat Cemal Kuntay “Tabut Âkif'e o zaman benzedi.” demiştir. Ne devlet tarafından resmi bir tören düzenlenmişti ne de devlet erkânından resmi bir yetkili bulunmuştu cenazesinde. Âkif'in tabutu Beyazıt'tan Edirnekapı'ya kadar omuzlarında taşınarak 'Üçbuçuk nazma gömülmüş koca bir ömr-i heder' diye tanımladığı yaşamı artık tamam olmuş ve Çanakkale ile Kurtuluş Savaşı şehitlerinin şairi onların yanlarına 27 Aralık 1936 senesinde defnedilmiştir.

“Toprakta gezen gölgeme toprak çekilince,

Günler şu heyulâyı da er geç silecektir,

Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma;

Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir?”(10)

Allah(c.c.)'ı hatırlatan kullarını; Allah(c.c) da kulları arasında unutturmuyor.

Cenâb-ı Hak rahmet eylesin...

ŞENNUR ÖZTÜRK KUL

- (1)Safahat, Mehmet Âkif Ersoy, İstanbul, Akpınar Yayınevi, sayfa50
- (2)a.g.e.,sayfa:527
- (3)a.g.e.,sayfa:551
- (4)a.g.e.,sayfa:476/477
- (5)Mehmet Âkif, Mithat Cemal Kuntay, İstanbul, Timaş Yayınları, sayfa126
- (6)a.g.e.,sayfa131
- (7)Konferanslar, Doç. Dr. Celâl Tarakçı, Samsun, Eser Basım, 1987, sayfa63
- (8)Safahat, Mehmet Âkif Ersoy, İstanbul, Akpınar Yayınevi, sayfa504/505
- (9) Yenigün Dergisi, Mehmet Âkif'le Röportaj, Kandemir, 1 Temmuz 1936
- (10)Safahat, Mehmet Âkif Ersoy, İstanbul, Akpınar Yayınevi, sayfa571